

Puzzel: De stem van de Statenleden

Korte omschrijving werkvorm

De verkiezingen voor de Provinciale Staten zijn geweest, de uitslag is bekend en de volgende verkiezingen staan alweer voor de deur: die van de Eerste Kamer. Op dinsdag 26 mei kiezen de leden van de Provinciale Staten de nieuwe leden van de Eerste Kamer. Met deze werkvorm berekenen uw leerlingen alvast hoe de Eerste Kamer er naar alle waarschijnlijkheid uit zal komen te zien.

Leerdoel

- Leerlingen leren hoe de Eerste Kamer wordt gekozen.
- Leerlingen weten wat de uitkomst van de Provinciale Statenverkiezingen kan betekenen voor de landelijke politiek.

Bronnen

<https://www.kiesraad.nl/nieuws/stemwaarden-eerste-kamerverkiezing-2015>

https://www.eerstekamer.nl/begrip/eerste_kamerverkiezingen

<http://www.rtlnieuws.nl/verkiezingen?electionCode=PS15&provincied=FL>

<http://sargasso.nl/uitslagen-verkiezingen-provinciale-staten-2015/>

Duur

Ca. 30 minuten.

Benodigheden

- Infoblad 1: de verkiezingsuitslag
- Infoblad 2: de stemwaarde
- Werkblad 1: de stemcijfers
- Werkblad 2: de zetelverdeling
- Rekenmachine
- Kleurpotloden

Handleiding

1. De Provinciale Statenverkiezingen zitten er op. De kersverse Statenleden hebben direct een heel belangrijke taak: op 26 mei mogen zij hun stem uitbrengen voor de Eerste Kamer. De samenstelling van de Eerste Kamer kan grote invloed hebben op de plannen van het kabinet, want wat gebeurt er als de coalitie en de drie 'gedoogpartijen' geen meerderheid meer hebben? In deze opdracht gaan de leerlingen alvast berekenen hoe de Eerste Kamer er uit komt te zien. Maar dat is niet zo simpel als het misschien op het eerste gezicht lijkt. Want niet iedere stem telt even zwaar, dus er moet een hoop gerekend worden in deze opdracht.
2. Leg uit dat Statenleden mogen stemmen voor de Eerste Kamer. Landelijke partijen stemmen logischerwijs op hun eigen partij – een Statenlid van de SP stemt waarschijnlijk voor de Eerste Kamer ook op de SP (al is dit uiteraard geen verplichting). Maar wat doen de regionale partijen? Het kan zijn dat een regionale partij veel zetels wint in een bepaalde provincie – bijvoorbeeld de Fryske Nasjonale Partij, die vier zetels heeft in de Provinciale Staten van Fryslân. Maar daarmee heeft deze partij te weinig stemmen om ook een zetel in de Eerste Kamer te bemachtigen. Daarom werken regionale partijen in de Eerste Kamer samen in de OSF: de Onafhankelijke SenaatsFractie.

3. Leerlingen gaan berekenen hoe de Eerste Kamer er uit komt te zien op basis van de recente verkiezingsuitslagen.

Daarbij gaan we uit van de volgende gegevens:

- Statenleden van een landelijke partij stemmen op hun eigen partij.
- De Statenleden van de combinatie 'ChristenUnie-SGP' verdelen hun stemmen zo eerlijk mogelijk over de ChristenUnie en de SGP.
- De regionale partijen stemmen op de OSF: de Onafhankelijke SenaatsFractie.
- Partijen zoals Jezus Leeft, Mens en Spirit, de Vrijzinnige Partij en de Libertarische Partij stemmen ook op de OSF.

Let op: Deze uitgangspunten wijken mogelijk af van de daadwerkelijke keuze van partijen. De kans bestaat dat sommige kleine partijen op een landelijke politieke partij stemmen. Maar omdat we dit niet kunnen voorspellen gaan we in deze opdracht uit van bovenstaande gegevens.

4. Deel werkblad 1 en informatieblad 1 en 2 uit. Op infoblad 1 kunnen leerlingen de verkiezingsuitslag vinden, infoblad 2 geeft uitleg over de rekenmethode die gebruikt wordt om de zetelverdeling te bepalen. Deze informatie is nodig om de opdracht te kunnen maken.
5. U kunt deze opdracht op twee manieren doen:
 - De leerlingen maken in tweetallen de gehele opdracht. Dit duurt ca. 30 minuten.
 - U verdeelt de klas in groepjes van zes leerlingen.
 - A. Iedere leerling rekt voor twee provincies de stemcijfers uit.
 - B. Daarna vullen de leerlingen gezamenlijk werkblad 1 in.
 - C. Als werkblad 1 vol is, dan kopieert u dit werkblad voor alle leden van de groep (of u deelt het antwoordmodel uit).
6. Werkblad 2 maken de leerlingen in tweetallen. Deel de werkbladen uit en geef ze 20 minuten de tijd.
7. Bespreek de antwoorden van werkblad 2 klassikaal na. Komt iedereen uit op dezelfde zetelverdeling? Bespreek ook de aanvullende vragen van dit werkblad.

Let op

We gebruiken in deze werkvorm de zetelaantallen die RTL Nieuws en Sargasso op 19 maart (de dag na de verkiezingen) vermeldden op hun website. We gaan uit van de rekenmethode zoals deze beschreven staat op de website van de Eerste Kamer en de Kiesraad.

Door restzetels, getallen achter de komma en Statenleden die op andere partijen stemmen dan verwacht kan de oplossing van deze opdracht anders zijn dan die van de daadwerkelijke Eerste Kamerverkiezingen.

Deze opdracht is een versimpelde weergave van de werkelijkheid. Het gaat erom dat leerlingen begrijpen hoe de verdeling van de Eerste Kamerzetels tot stand komt. En dat zij zien dat de stem van één Statenlid in de ene provincie veel zwaarder telt dan in een andere provincie. Als een leerling een foutje maakt in de berekeningen doet dit niets af aan het leerdoel.

Infoblad 1: De verkiezingsuitslag

<i>Aantal zetels in Provinciale Staten</i>	Drenthe	Flevoland	Fryslân	Gelderland	Groningen	Limburg	Noord-Brabant	Noord-Holland	Overijssel	Utrecht	Zeeland	Zuid-Holland
CDA	6	5	9	9	5	11	9	5	11	6	6	7
D66	4	4	3	7	4	4	7	10	5	9	3	7
GroenLinks	2	2	1	3	3	2	3	4	2	4	1	3
PvdA	7	4	7	6	6	4	4	7	5	5	4	5
PVV	5	6	4	5	3	9	7	6	5	4	4	8
50PLUS	1	2	1	1	0	1	2	1	1	1	1	2
SP	5	4	5	6	8	8	9	6	5	4	4	5
VVD	7	7	5	9	4	5	10	11	6	9	6	10
SGP	0	2	-	3	-	-	-	-	2	2	6	3
ChristenUnie	3	3	3	4	4	-	-	-	4	3	2	3
ChristenUnie- SGP	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Partij voor de Dieren	-	2	1	2	2	1	2	3	1	2	-	2
Lokale partijen	1	-	4	0	4	2	1	1	0	0	2	0
Totaal aantal Statenleden	41	41	43	55	43	47	55	55	47	49	39	55

Infoblad 2: De stemwaarde

We weten de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen, en we weten dat de Provinciale Statenleden de Eerste Kamer kiezen. We gaan nu met behulp van de verkiezingsuitslag proberen te voorspellen hoe de Eerste Kamer er uit komt te zien. Maar dat is nog niet zo simpel!

Niet alle stemmen wegen bij de Eerste Kamerverkiezingen even zwaar. Hoe meer inwoners een provincie heeft, hoe hoger de stemwaarde. Want een Statenlid uit een dichtbevolkte provincie vertegenwoordigt meer kiezers dan een Statenlid in een dunbevolkte provincie.

De Kiesraad heeft de stemwaarde per Statenlid per provincie vastgesteld aan de hand van de volgende formule: $\frac{\text{Aantal inwoners provincie}}{\text{Aantal Statenleden} \times 100}$

Provincie	Inwonersaantal	Aantal Statenleden	Stemwaarde
Drenthe	488.611	41	119
Flevoland	401.503	41	98
Fryslân	646.324	43	150
Gelderland	2.026.393	55	368
Groningen	584.104	43	136
Limburg	1.118.054	47	238
Noord-Brabant	2.489.325	55	453
Noord-Holland	2.762.163	55	502
Overijssel	1.140.659	47	243
Utrecht	1.263.509	49	258
Zeeland	380.717	39	98
Zuid-Holland	3.600.784	55	655

De stemwaarde laat zien hoe vaak een stem van een Statenlid meetelt.

Als je de stemwaarde vermenigvuldigt met het aantal stemmen op een partij krijg je het **stemcijfer**.

Let op: we weten natuurlijk niet op wie de Statenleden gaan stemmen. Maar we kunnen het wel een beetje inschatten. In deze opdracht gaan we uit van de volgende verwachtingen:

- Statenleden van een landelijke partij stemmen op hun eigen partij.
- De leden van de combinatie 'ChristenUnie-SGP', die in Noord-Holland en Noord-Brabant als één partij meedoet, verdelen hun stemmen zo eerlijk mogelijk over de ChristenUnie en de SGP.
- De partijen die nog niet vertegenwoordigd zijn in de landelijke politiek en de lokale partijen stemmen op de OSF: de Onafhankelijke SenaatsFractie.

In werkelijkheid kunnen Statenleden van een lokale partij en partijen die in meerdere provincies meedoen natuurlijk ook op een landelijke partij naar keuze stemmen. Omdat we dit niet kunnen voorspellen gaan we in deze werkvorm uit van de OSF.

Werkblad 1: De stemcijfers

Vul in de tabel het stemcijfer per partij, per provincie in.

Dit doe je zo: aantal behaalde zetels x stemwaarde provincie (zie infoblad 1 en 2 voor de gegevens).

	Drenthe	Flevoland	Fryslân	Gelderland	Groningen	Limburg	Noord-Brabant	Noord-Holland	Overijssel	Utrecht	Zeeland	Zuid-Holland	Totale stemcijfer
CDA													
ChristenUnie													
ChristenUnie-SGP													
D66													
GroenLinks													
PvdA													
PvdD													
PVV													
50PLUS													
SGP													
SP													
VVD													
Lokale partijen (OSF)													
Som van stemcijfers													

Werkblad 2: De zetels

1. Bereken de kiesdeler (som van alle stemcijfers : aantal zetels in Eerste Kamer)

2. De combinatie ChristenUnie-SGP heeft in Noord-Brabant en Noord-Holland meegedaan. Ga er voor deze opdracht vanuit dat het Statenlid in Noord-Brabant op de CU stemt, en het Statenlid in Noord-Holland op de SGP.
Bereken het stemcijfer van de CU: _____
Bereken het stemcijfer van de SGP: _____
3. Vul het aantal zetels per partij in de Eerste Kamer in.
Deel het stemcijfer per partij door de kiesdeler. Rond af op hele zetels.

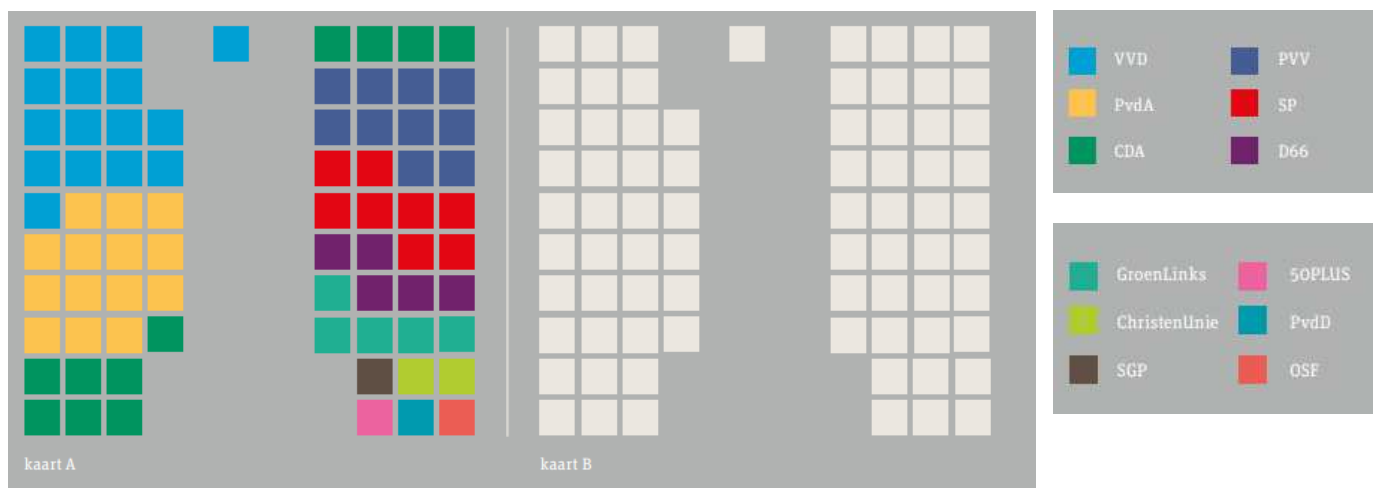
	CDA	CU	D66	GL	PvdA	PvdD	PVV	50Plus	SGP	SP	VVD	OSF
Zetels												

4. Hoeveel zetels hebben de VVD en de PvdA (regeringspartijen) volgens deze berekening in de nieuwe Eerste Kamer? Is dit genoeg voor een meerderheid?

5. VVD en PvdA hebben in de huidige Eerste Kamer geen meerderheid. Hun wetsvoorstellen worden vaak gesteund door de ‘constructieve partijen’ D66, CU en SGP. Hoeveel zetels hebben deze partijen op basis van deze verkiezingsuitslag in de Eerste Kamer?
Is dit genoeg voor een meerderheid?

6. Wat gebeurt er als de coalitiepartijen geen meerderheid hebben in de Eerste Kamer?

7. Bonusvraag: Wat zou er gebeuren als beide Statenleden van ‘ChristenUnie-SGP’ besluiten om op de CU te stemmen, of juist beide op de SGP?

Antwoordmodel 1: De stemcijfers

Vul in de tabel het stemcijfer per partij, per provincie in. Met behulp van de stemwaarden en het aantal zetels.

	Drenthe	Flevoland	Frijslân	Gelderland	Groningen	Limburg	Noord-Brabant	Noord-Holland	Overijssel	Utrecht	Zeeland	Zuid-Holland	Totale Stemcijfer
CDA	714	490	1350	3312	680	2618	4077	2510	2673	1548	588	4585	25145
ChristenUnie	357	294	450	1472	544	-	-	-	972	774	196	1965	7024
ChristenUnie-SGP	-	-	-	-	-	-	453	502	-	-	-	-	955
D66	476	392	450	2576	544	952	3171	5020	1215	2322	294	4585	21997
GroenLinks	238	196	150	1104	408	476	1359	2008	486	1032	98	1965	9520
PvdA	833	392	1050	2208	816	952	1812	3514	1215	1290	392	3275	17749
PvdD	-	196	150	736	272	238	906	1506	243	516	-	1310	6073
PVV	595	588	600	1840	408	2142	3171	3012	1215	1032	392	5240	20235
50PLUS	119	196	150	368	0	238	906	502	243	258	98	1310	4388
SGP	0	196	-	1104	-	-	-	-	486	516	588	1965	4855
SP	595	392	750	2208	1088	1904	4077	3012	1215	1032	392	3275	19940
VVD	833	686	750	3312	544	1190	4530	5522	1458	2322	588	6550	28285
Lokale partijen (OSF)	119	-	600	0	544	476	453	502	0	0	196	0	2890
Som van stemcijfers													169056

Antwoordmodel 2: De zetels

1. Bereken de kiesdeler (som van alle stemcijfers : aantal zetels in Eerste Kamer)
 $169056 : 75 = 2254,08$
2. De combinatie ChristenUnie-SGP heeft in Noord-Brabant en Noord-Holland meegedaan. Ga er voor deze opdracht vanuit dat het Statenlid in Noord-Brabant op de CU stemt, en het Statenlid in Noord-Holland op de SGP.
Bereken het stemcijfer van de CU: $7024 + 453 = 7477$
Bereken het stemcijfer van de SGP: $4855 + 502 = 5357$
3. Vul het aantal zetels per partij in de Eerste Kamer in.
Deel het stemcijfer per partij door de kiesdeler. Rond af op hele zetels.

	CDA	CU	D66	GL	PvdA	PvdD	PVV	50Plus	SGP	SP	VVD	OSF
Zetels	11	3	10	4	8	3	9	2	2	9	13	1

4. Hoeveel zetels hebben de VVD en de PvdA (regeringspartijen) volgens deze berekening in de nieuwe Eerste Kamer? Is dit genoeg voor een meerderheid?
 $13+8=21$, dit is niet genoeg voor een meerderheid in de Eerste Kamer (38 zetels).
5. VVD en PvdA hebben in de huidige Eerste Kamer geen meerderheid. Hun wetsvoorstellen worden vaak gesteund door de 'constructieve partijen' D66, CU en SGP. Hoeveel zetels hebben deze partijen op basis van deze verkiezingsuitslag in de Eerste Kamer? Is dit genoeg voor een meerderheid?
 $13+8+10+3+2 = 36$, dit is niet genoeg voor een meerderheid in de Eerste Kamer.
6. Wat gebeurt er als de coalitiepartijen geen meerderheid hebben in de Eerste Kamer?
Dan wordt het moeilijk om wetsvoorstellen door de Eerste Kamer te krijgen. De coalitie heeft dan steun nodig van andere partijen. Als het niet lukt om een meerderheid te krijgen, dan kunnen wetten niet aangenomen worden. In het ergste geval ontstaat hierdoor een kabinetscrisis.
7. Bonusvraag: Wat zou er gebeuren als beide Statenleden van 'ChristenUnie-SGP' besluiten om op de CU te stemmen, of juist beide op de SGP?
Dan zou het kunnen dat CU of SGP er een zetel bij verdient.
In geval van SGP: $(4855+ 955)/2254,08 = 2,57 \rightarrow 3$ zetels
In geval van CU: $(7024 + 955)/2254,08 = 3,54 \rightarrow 4$ zetels
Omdat het totaal dan uitkomt op 71 zetels zal er ook naar getallen achter de komma gekeken worden. Maar je ziet dat de stem van één Statenlid dus een groot verschil kan maken in zetelaantallen.